

POSTANOWIENIE

Dnia 8 marca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marcin Łochowski

w sprawie z powództwa M. S., B. S., Z. S. i W. S.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym 8 marca 2023 r. w Izbie Cywilnej w Warszawie,
na skutek skargi kasacyjnej pozwanego
od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie
z 13 lipca 2022 r., XXVII Ca 1617/18,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od Bank spółki akcyjnej w W. na rzecz M. S., B. S., Z. S. i W. S. kwoty po 675 (sześćset siedemdziesiąt pięć) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Pozwany Bank S.A. w W. wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z 13 lipca 2022 r., zaskarżając ten wyrok w całości, wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał, że w sprawie zachodzi nieważność postępowania przewidziana w art. 379 pkt 5 k.p.c. Ponadto powołał się na występujące w sprawie istotne zagadnienia prawne:

- 1) Czy obowiązek wzięcia pod uwagę przez sąd z urzędu nieważności czynności prawnej (art. 58 § 1 i 2 k.c.) oznacza, że sąd może na tej podstawie

uwzględnić powództwo o zwrot nienależnego świadczenia (art. 410 k.c.), wywodzone z innej podstawy faktycznej, czy też tego rodzaju rozstrzygnięcie oznaczać będzie wyrokowanie co do przedmiotu nieobjętego żądaniem pozwu (art. 321 § 1 k.p.c.)?

2) Czy w przypadku, w którym powodowie nie pozostają w związku małżeńskim i nie posiadają wspólnego majątku, z którego dokonywane byłyby płatności rat kredytu, możliwe jest uznanie powodów za współuczestników materialnych procesu w myśl art. 72 § 1 pkt 1 k.p.c. i tym samym uznanie, iż w sprawie miało miejsce „jedno świadczenie” (odpowiadające w istocie wielości zapłaconych rat), podlegające podziałowi po połowie na zasadzie art. 379 § 1 k.c., bądź czy w takiej sytuacji powodowie winni być uznani za współuczestników formalnych procesu w myśl art. 72 § 1 pkt 2 k.p.c., co nakładało na powodów obowiązek udowodnienia spełnienia świadczenia przez każdego z nich samodzielnie, a także uniemożliwiało zastosowanie art. 379 § 1 k.c., albowiem każdy z powodów spełnił własne świadczenie (odpowiadające w istocie wielości zapłaconych rat), które nie mogło podlegać podziałowi „po połowie” pomiędzy powodami, a nadto zwrotu spełnionego świadczenia w myśl art. 410 k.c. mógł ubiegać się każdy z powodów samodzielnie i to tylko w zakresie, w jakim świadczenie spełnił?

3) Czy, wobec wykładni art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. UE L nr 95 z dnia 21 kwietnia 1993 r., dalej: „dyrektywa 93/13”), dokonanej przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z 3 października 2019 r. w sprawie C- 260/18, z której wynika, że ocena konsekwencji unieważnienia umowy winna być dokonywana w świetle okoliczności istniejących lub możliwych do przewidzenia w chwili zaistnienia sporu, a z drugiej strony przy uwzględnieniu wyrażonej przez konsumenta woli, co do unieważnienia umowy oraz, że w razie niemożności utrzymania umowy po stwierdzeniu występowania w niej bezskutecznych postanowień, sąd orzekający przed wydaniem rozstrzygnięcia w sprawie winien dokonać zbadania sposobu rozumienia przez konsumenta skutków unieważnienia umowy i pojmowania przez konsumenta tych skutków oraz czy do sądu orzekającego należy poinformowanie konsumenta o istniejących lub

możliwych do przewidzenia konsekwencjach unieważnienia umowy czy też wystarczające jest, że konsument złoży podpis pod oświadczeniem, że wyraża zgodę na unieważnienie umowy, a sąd orzekający nie dokonuje badania sposobu rozumienia przez konsumenta skutków unieważnienia umowy i ich pojmowania przez konsumenta przez pryzmat istniejących i możliwych do przewidzenia skutków na dzień dokonywania oceny umowy?

4) Czy w świetle zasady pewności prawa, gwarantowanej przez art. 2 Konstytucji RP, dopuszczalna jest ocena naruszenia przez przedsiębiorcę przepisów prawa, przy zawieraniu umowy konsumenckiej, dokonywana z uwzględnieniem wykładni orzeczniczej tychże przepisów, ukształtowanej przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej na wiele lat po zawarciu umowy oraz, czy też ocena ta winna odnosić się do standardów obowiązujących w dacie zawarcia umowy?

W odpowiedzi na skargę powodowie wnosili o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, względnie o jej oddalenie oraz zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zdaniem skarżącego w sprawie zachodzi nieważność postępowania z uwagi na to, że Sąd drugiej instancji rozpoznając sprawę, zasądził świadczenie na rzecz powodów na innej, niż powoływana w toku postępowania przed Sądem pierwszej instancji podstawie faktycznej.

Pozbawienia strony możliwości obrony swych praw w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. nie należy wiązać wyłącznie ze stanem całkowitego wyłączenia strony od udziału w postępowaniu. Pojęcie to obejmuje sytuacje, w których z powodu naruszenia przepisów postępowania przez sąd, strona, wbrew swej woli, została faktycznie pozbawiona możliwości działania w postępowaniu lub jego istotnej części, jeżeli skutków tego uchybienia nie można było usunąć przed wydaniem orzeczenia w danej instancji. Chodzi przy tym o faktyczny brak możliwości działania (obrony), bez względu na to, czy działanie strony mogłoby mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia. Zatem przy analizie, czy doszło do pozbawienia strony możliwości obrony swych praw w sposób prowadzący do nieważności postępowania w

rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. należy najpierw rozważyć, (1) czy nastąpiło naruszenie przepisów procesowych, następnie zbadać, (2) czy uchybienie to wpłynęło na możliwość strony działania w postępowaniu (a więc czy istniał związek przyczynowy między naruszeniem przepisu prawa a pozbawieniem możliwości działania), wreszcie ocenić, (3) czy skutków tego uchybienia nie można było usunąć przed wydaniem orzeczenia w danej instancji. Dopiero w razie kumulatywnego spełnienia tych trzech przesłanek można uznać, że strona została pozbawiona możliwości obrony (zob. wyrok SN z 23 listopada 2022 r., II CSKP 970/22, i tam powołane orzecznictwo).

Taka sytuacja w okolicznościach sprawy nie miała miejsca. Sąd Okręgowy wbrew twierdzeniom pozwanego nie orzekł ponad żądanie, gdyż zasądzona kwota mieści się w granicach kwoty dochodzonej przez powodów i została zasądzona na podstawie faktycznej przytoczonej przez powodów. To zaś, że Sąd drugiej instancji uznał roszczenie powodów za zasadne, opierając się na innej podstawie prawnej niż przyjmowana w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji, nie stanowi o nieważności postępowania. Pozwany miał przy tym możliwość odniesienia się do podnoszonej przez powodów nieważności umowy, co zresztą uczynił w odpowiedzi na apelację (k. 566v-568).

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest natomiast zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. Zagadnienie prawne powinno, przede wszystkim, być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (postanowienie SN z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01), a jednocześnie być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumpcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (postanowienia SN: z 15 października 2002 r., III CZP 66/02; z 22 października 2002 r., III CZP 64/02; z 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08).

Sformułowane przez skarżącego zagadnienia prawne nie czynią zadość tym wymaganiom. Po pierwsze, skarżący nie wskazał argumentów prawnych, które

prowadziłyby do rozbieżnych ocen w zakresie sformułowanych zagadnień prawnych. Nie wykazał również, dlaczego dotychczasowy obszerny dorobek orzecznictwa Sądu Najwyższego oraz TSUE, na który powołuje się w uzasadnieniu, jest niewystarczający do ich rozstrzygnięcia.

Po drugie, przedstawione zagadnienia nie stanowią zagadnień nowych. Odnosnie do trzeciego zagadnienia prawnego Sąd Najwyższy wypowiedział się m.in. w postanowieniu z 9 sierpnia 2022 r., I CSK 2357/22, zaś czwarte zagadnienie prawne było przedmiotem rozważań w postanowieniu z 13 grudnia 2022 r., I CSK 3808/22, do których uzasadnień wypada odesłać w celu uniknięcia zbędnych powtórzeń.

Po trzecie, pierwsze zagadnienie prawne zostało sformułowane w oderwaniu od zaskarżonego wyroku i jego uzasadnienia. Sąd Okręgowy nie orzekł bowiem ponad żądanie (art. 321 § 1 k.p.c.), skoro uwzględnił dochodzone roszczenie w postaci zgłoszonej w pozwie i w granicach przytoczonego przez powodów stanu faktycznego (nie czyniąc przy tym dodatkowych ustaleń faktycznych w postępowaniu apelacyjnym), dokonując jedynie odmiennej oceny prawnej niż Sąd pierwszej instancji.

Po czwarte, podobnie chybione są wywody uzasadniające drugie zagadnienie prawne. Sąd Okręgowy nie wyjaśnił bowiem, jaka relacja istnieje między powodami ani w kategoriach materialnoprawnych (np. solidarność), ani na płaszczyźnie procesowej (współuczestnictwo materialne albo formalne). Nie określił również, w jaki sposób zasądził na rzecz powodów dochodzone roszczenie (solidarnie, łącznie, w częściach itp.). Stąd też rozważania skarżącego dotyczące naruszenia na tym polu art. 72 § 1 i 2 k.p.c. w zw. z art. 410 w zw. z art. 405 k.c. są czysto hipotetyczne. Poza tym nie jest jasne, dlaczego skarżący w treści zagadnienia prawnego wskazuje na podział świadczenia „po połowie”, skoro powodów w sprawie jest czworo.

Istotne jest przy tym to, że w skardze kasacyjnej nie został sformułowany zarzut naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 387 § 2¹ i art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym przed 7 listopada 2019 r. – zob. ustawę z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz

niektórych innych ustaw; Dz.U. z 2019 r. poz. 1469 ze zm.), co oznacza, że konstrukcja uzasadnienia zaskarżonego wyroku uchyla się spod kontroli kasacyjnej.

Według Sądu Najwyższego, nie ma przy tym innych przyczyn uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, w szczególności nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.).

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 1 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, a stosownie do art. 98 § 1 i 3 k.p.c. oraz § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r. poz. 1800 ze zm.) obciążył skarżącego kosztami postępowania kasacyjnego.